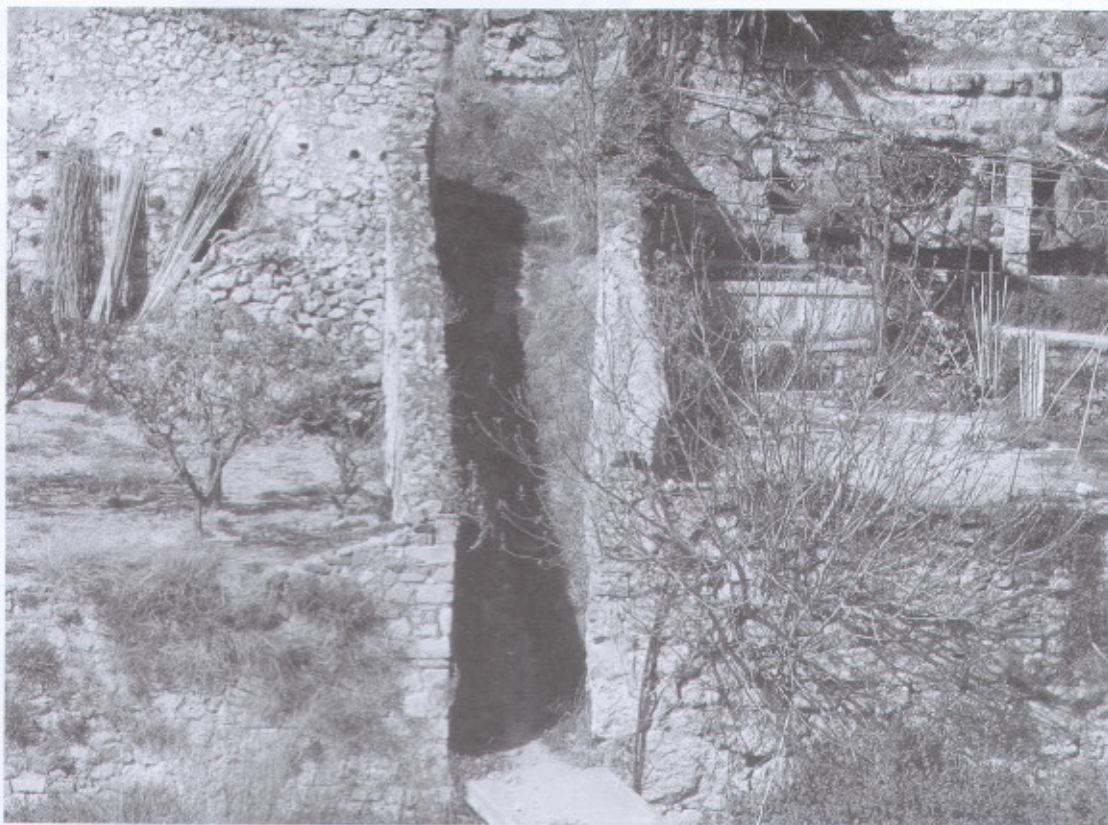

ARQUITECTURA RURAL AL TERME MUNICIPAL DE L'ESPLUGA (I)

TEXT i FOTOS: MANEL MARTÍNEZ i GARCÍA

Parets de pedra amb argamassa per tancar les hortes. Horts a prop de la Font Baixa.

L'arquitectura rural o popular fa referència a aquelles construccions realitzades per l'home a l'entorn d'un món rural avui ja inexistent, on la subsistència era la raó de ser i l'enginy de les persones era molt acurat per tal de poder obtenir el màxim rendiment amb els mínims recursos. Per aquests motius trobem que la major part d'aquestes construccions que cataloguem com a arquitectura rural estan realitzades amb un únic material, la pedra, recurs molt abundant per tot arreu i que és el pilar bàsic de la major part d'aquestes construccions. Normalment trobarem la pedra col·locada en sec, agutzant encara més la tècnica emprada per aixecar autèntiques obres d'art.

Són moltes i variades les construccions rurals, depenent de l'ús que el pagès n'havia de fer; això sí, no trobarem cap tipus de construcció feta sense un ús determinat, o bé per aixopugar-se o resguardar-se de les inclemències meteorològiques, o bé per contenir la terra i aprofitar terrenys amb

forts pendents, o bé per aprofitar l'aigua de la pluja o obtenir-ne de subterrània. Sempre eren construïdes amb una finalitat.

No resulta difícil trobar-nos amb algunes d'aquestes construccions si fem un tomb per les terres del terme, encara que sempre hi ha indrets on hi abunden més que en altres i això va relacionat al tipus de terreny (si és molt pedregós, més abundància de construccions), al tipus de conreu (la vinya portà unes construccions característiques com les barraques i els bassots) i també a la mecanització del camp (en aquells indrets més planers on la maquinària ha estat introduïda per preparar la terra han desaparegut marges, barraques i altres construccions que feien nosa).

El terme de l'Espluga el podríem definir com un indret amb un nombre de construccions d'arquitectura rural dins del normal. No és precisament dels indrets on abundin les barraques i cabanes (que són les construccions segurament més destacades d'aquest tipus d'arquitectura), però sí que trobarem moltes construccions relacionades amb l'apro-

fitament de l'aigua com ara bassots i pous.

Vegem algunes mostres d'aquesta arquitectura que trobem dins del terme municipal de l'Espluga de Francolí:

Marges, aixarts i escales de marge

Els marges de pedra seca són les construccions d'arquitectura rural que més abunden i el seu objectiu és el de contenir les terres per evitar despreniments i erosions quan plou. A les zones amb forts pendents o en aquells indrets on el pagès ha volgut guanyar terres de conreu a la muntanya són on més proliferen aquestes grans parets de pedra col·locades magistralment, exercint com autèntics murs de contenció i ajudant a mantenir la terra, alhora que han anat redibuixant un paisatge que és el que actualment podem contemplar. De tipus de marge n'hi ha molts i cadascun amb les seves particularitats; seria difícil explicar-los tots ara en un sol article.

Els marges van acompanyats alguns cops per les escales de marge, pensades per estalviar-se llargues caminades fins als finals de marge per poder pujar al bancal o feixa del damunt. Les escales de marge també són variades amb les escales encastades dins del marge o amb pedres sobresortides que fan la funció d'escales. Podem trobar escales per pujar un sol marge o sèries d'escales per pujar

més d'un marge.

Un tipus de marge molt diferenciat del marge de contenció és l'aixart* o marge d'amuntegament de pedres, que té precisament la funció d'emmagatzemar la pedra petita (pedruscall) ordenadament. Els aixarts acostumen a tenir unes amplades considerables i també fan la funció de paret divisòria entre dues finques o entre un camí i la finca o tros.

Dins del grup dels marges també podem incloure les parets aixecades com a divisòries a les zones d'hortes i que al voltant del riu Francolí hi abunden, si bé per la construcció d'aquestes parets ja s'utilitzava algun tipus d'argamassa, normalment terra i calç. ■

Notes del corrector

*Aixarts. Un mot que no l'hem sentit mai a l'Espluga. Ni sabia que existís. Sols l'he trobat al DCVB (vol. 1, p.364): "La part de corral que no té sostre i que és on surt el bestiar quan fa calor o en estar cansat de trobar-se reclusos.

**Barraques. Abans n'hi havia més, de "barraques" (aquí no s'usa "cabanes"). I també hi havia més "pallisses" (coberts per a guardar la palla batuda a les eres annexes), gairebé almenys una a cada tros de terra. Moltes barraques i pallisses s'han arruïnades, amb els anys.

Marges de pedra seca situats al voltant del terme municipal. D'esquerra a dreta i de dalt a baix: a la vall de l'Ermida, al Peu del Bosc i a la Cometa. Les dues últimes fotos corresponen al Bosc del Comú abans de la seva reforestació. Fotos: Ferran Civit i Martí

